

İÇİNDEKİLER

Önsöz	• 9
1 Dünyanın Yeniden Büyülenmesi	• 15
2 Romantik Psikoloji	• 28
3 Eğitimci Olarak Aracılar	• 48
4 Sanatçı İçin Sanat	• 60
5 Beethoven'lı Yıllar	• 79
Sonsöz	• 87
Kaynakça	• 103
Teşekkür	• 106
Dizin	• 107

Sevgili dostlarım Bella Berson, Bede Hofstadter,
Richard Kuhns, Gladys Topkis,
Henry Roberts, Henry Turner ve Bob Webb'in hatırasına ve
çok sevdiğim yeğenim Julia Boltin'e...

Önsöz

Romantizmle ilk kalıcı karşılaşmam, Columbia Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrencisi olduğum günlere kadar uzanır. Müstakbel siyaset bilimcilerden (o zamanlar bölümümün eski moda ve biraz da şatafatlı adı Kamu Hukuku ve Hükümet Yönetimiydi) oluşan küçük bir kabilenin akıllı, umutlu, ancak ilerleme şansımız konusunda neredeyse patolojik derecede karamsar üyeleri olarak, birinci sınıf öğrencilerine Amerikan devleti alanında temel dersler ve daha da önemlisi tüm birinci sınıf öğrencileri için zorunlu olan, Columbia'nın uzmanlığıyla ünlendiği Çağdaş Uygarlığa Giriş (Contemporary Civilization – tüm dünyada CC olarak anılır) derslerini veriyorduk. Eğitimlerini Columbia'da tamamlamış eğitimciler bu dersi, dört yıllık bir entelektüel şölene yani Columbia Üniversitesi'ne kabul edilme şansına erişmiş kişilerin alacakları benzersiz liberal eğitimin temeli olarak görüyordu. Ve bu şölende romantizm beklenmedik bir şekilde merkezi bir rol oynayacaktı.

CC son derece tarihselci bir yaklaşıma sahipti (biraz savunmacı bir şekilde "Platon'dan NATO'ya" benzetmesi yapmak hoşumuza giderdi), dersin bölümleri yüzyılları kocaman adımlarla kat ederken, bizi biz yapan büyük dönemleri –Yunanlılar, Romalılar, Hıristiyan Orta Çağları, Rönesans ve daha fazlası– geçiştirmemeye çalışırdık. Yaşayan tarihe dair anlatıların yeniden gözden geçirilmeye açık olduğunu (bu CC dersinin el üstünde tutulan bir unsuruydu) ve kabul edilen yorumların hiçbirinin kutsal olmadığını bilirdik. Aslına bakılırsa o kadar tarihselci bir yaklaşıma sahiptik ki, özellikle sınıf içindeki kesinliklerimizi yıkmak için, şüpheliğimizi haftalık öğle yemekleri düzenleyerek kurumsallaştırdık. Bu öğle yemekleri içinde en tartışmalı geçenler yaklaşık 1700'den on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar olan bir buçuk yüzyılı incelediğimiz buluşmalardı.

Uzmanlık alanımız ne olursa olsun, kabaca on sekizinci yüzyılı kapsayan, Aydınlanma adı verilen, güçlü bir yenilikçi hareketin

varlığı ve ardından gelen, Romantik Tepki olarak bilinen coşkulu bir kültürel patlamanın gerçekleştiği konusunda hemfikirdik. Birbirini izleyen iki entelektüel akım olan Aydınlanma ve romantizm, romantizm, Aydınlanma'ya bir tepki olarak tanımlandığında tam olarak kavranabilirdi. İkisi arasında var olduğuna inandığımız simetri, hem öğretmenin hem de öğrencinin işini kolaylaştırabilecek türden bir ilişkiydi.

Ben dahil bazı şüpheli katılımcılar bunu fazla zorlama bulurduk. Etki ve tepki kavramı fazlasıyla basit, hatta mekanikti. Büyük bir reddediş eylemine ait olduklarını bilmeyen romantikler olduğunu keşfettik. Romantiklerin en romantikleri kadar tutkuya tutkulu, onlar kadar hayal gücünü yücelten Aydınlanma filozofları vardı. Dahası, bir fikir kümesinin birleştirilerek, topluca romantizm olarak adlandırılması aşırı görünüyordu: Şayet Alman romantikleri ve Fransız romantiklerinin varlığından söz ediyorsak, her ikisinin de başlangıçta aynı dürtüden hareket etmediklerini, edebiyatlarında ve sanatlarında aynı kültürel ifadeleri geliştirmediklerini biliyorduk. Bazılarımız, aşırı derecede basitleştirmeye meraklı olan kişilerin elinde kusursuz ve kaçınılmaz çeşitliliğinden yoksun bırakılan romantizm hakkında düşünmenin tek makul yolunun onu çoğul olarak kabul etmekten geçtiğini varsayıyordu.

Tartışmalarımız ne kadar canlı olsa da, CC dersinin toptan bir revizyondan geçmesini sağlayamadı. Ancak, giderek artan bilimsel ilgim ve Aydınlanma'nın onar yıllık dönemlerine odaklanmam sonucu keşfettim ki, her ne kadar farklı yaşlardan ve kökenlerden romantikler temelde birbirlerinin önermelerini kabul etseler de, her birinin kendine özgü düşünme ve konuşma tarzı vardı. Sadece hem bireyci hem de kolektivist bir yorumlama, "romantizm" olarak etiketlenmiş, o tek sepete bilgisizce attığımız fikirlerin çeşitliliğinin gerçek değerini verebilirdi. Belki de bu on yıllık dönemlerdeki temsili figürlere, temel ortak değerleri olan ama aynı zamanda kendilerine özgü niteliklere sahip aile üyeleri olarak bakmak en iyisiydi. Ve eğer on sekizinci yüzyıl filozoflarını bir aile olarak tahayyül edebilirsek, romantik çağdaki romancıları, ressamı ve eleştirmenleri, birbiriyle belki çekişen, ama özünde kesinlikle ortak nitelikler gösteren bir dizi aile olarak düşünebiliriz.

Ellili ve altmışlı yıllarda filozofların düşünceleri üzerine kapsamlı bir şekilde çalışırken ve yazarken –temel ciltler, *The Enlightenment, an Interpretation*, 1966 ve 1969’da yayımlandı– bütüne olan saygımı, bireyselliğe duyduğum saygı kadar kaçınılmaz bir hale getirdim. Ve zaman geçtikçe, hiçbir zaman doğrudan olmasa da, romantizmin on yıllık dönemleri hakkında defalarca yorum yapma fırsatım oldu. Aydınlanma, on sekizinci yüzyılın sonuyla birlikte güçten düştü; yetmişli ve seksenli yıllarda bu düşüşü takip eden burjuvaziye dair kültürel tarihim büyük ölçüde Kraliçe Victoria’nın 1837’de tahta çıkmasıyla başlar, bu modernizmin doğuşuyla ilgili okumalarıma denk gelen bir zamandır.¹ Romantizm, az çok kasıtsız olarak, çalışmalarına başlangıç ya da ek teşkil etmiştir. Bu kitapla, romantizmi nihayet ilgi odağım haline getirdim.

Her ne kadar romantizm uzun süredir marjinal kalmış olsa da, ben onun tartışmalı doğasının farkındaydım; Rousseau’nun romantizmin kuruluşundaki tartışmalı yerinin, Lord Byron gibi önde gelen romantiklerin, romantiklerin rolünü kabul etmeyi şaşkıncı bir şekilde reddettiğinin bilincindeydim. Bu romantikler, politik inançlarında açıkça ilerici, hatta radikaldiler, dolayısıyla romantizmi Aydınlanma’ya karşı düşmanca bir tepki olarak yorumlayarak, kaçınılmaz bir biçimde romantizm kavramına meydan okurlar – tüm bu tür çapraz akımlar, romantizmi tanımlamaya yönelik her türlü girişimi, imkânsız olmasa da oldukça uzak bir ihtimal haline getirdiler. Ve bu konuyla ilgili hızla artan ikincil literatür, bu düşüncede olanları yatıştırmadı; tersine, görüşler keskinleştikçe, yorumcular arasındaki savaş daha da kızıştı. Romantizmin doğasına ilişkin kanılar tartışmalı olmaya devam ettiğinden, romantizmin ne kadar önemli olduğu meselesi de –bu çalışmanın konusu– oldukça belirsiz kalmaya devam etti.

Araştırma sürecinde zihnimde en derin izleri bırakan okuma, Aralık 1923’te Arthur O. Lovejoy’un Modern Dil Derneği üyelerine derneğin yıllık toplantısında verdiği bir yemekte yaptığı konuşmanın metniydi. Başlığı epey mütevazıydı: “Romantizmlere Yapılan Ayrımcılık Üzerine.” Ancak bir yıl sonra, Lovejoy’un metni derneğin resmi dergisinde yayımlandı ve böylece çalışma ölümsüzleşmiş

1 Peter Gay, *The Bourgeois Experience: Victoria to Freud*, 5 cilt. (New York: cilt. 1-2, Oxford University Press; cilt. 3-5, W. W. Norton, 1984-1998).

oldu. Schiller gibi erken dönem romantikler üzerine saygın makalelerle kendine bir isim edinmiş olan filozof ve fikir tarihçisi Lovejoy müthiş bir itibara sahipti. Ne var ki nezaketten şaşmayan ve mizahtan da yoksun olmayan konuşmasının sonuçları yıkıcıydı.

Lovejoy, farklı çağlara yayılan bir dizi pasajdan alıntı yaparak, romantizm için tek bir tanım yaratmaya yönelik girişimlerin kesin bir başarısızlığa uğrayacağını gösterir gibiydi. “Romantizm”in karakteristik bir tanımı olarak kabul edilebilecek üç durumu inceledi, ancak bunların her biri diğer ikisiyle doğrudan çelişiyordu. Bazı matrak tanımlar da buldu (“Profesör W. P. Ker için Romantizm, ‘zarif, peri gibi bir yazma biçimidir’”) ve romantizmin çağlara yayılan kökenlerine ilişkin çelişkili tanımları ustaca sıraladı: “M. Lassère ve diğerlerinden, Rousseau’nun romantizmin babası olduğu; Bay Russell ve Bay Santayana’dan, babalık onuru konusunda pekâlâ Immanuel Kant’ın hak iddia edebileceği; Bay Seillière’den romantizmin büyükbaba ve büyükannesinin Fénelon ve Madam Guyon olduğu; Profesör Babbitt’ten, romantizmin belgelenmiş en eski atasının Francis Bacon olduğu; Bay Gosse’den, romantizmin Rahip Joseph Warton’ın bağrından çıktığı; rahmetli Profesör Ker’den, bu akımın ‘başlangıcının on yedinci yüzyıla’ ya da ‘Arcadia ya da Grand Cyrus’ gibi kitaplara bakılırsa biraz daha eskilere dayandığı; Bay J. E. G. de Montmorency’den, romantizmin ‘on birinci yüzyılda doğduğu ve Anglo-Fransız veya daha doğrusu Anglo-Norman Rönesans’ına hakim olan tutku duygusundan kaynaklandığı’; Profesör Grierson’dan, Aziz Paulus’un ‘Yunan dini düşüncesine ve Yunan düzyazısına girişinin, romantik harekete’ temel bir örneği teşkil ettiği ama Platon’un ‘ilk büyük romantik’ olduğu; Bay Charles Whibley’den de, Odysseus’un ‘dokusu ve özü itibarıyla romantik’ olduğu, romantizmin ‘Cennet Bahçesi’nde doğduğu’ ve ‘Yılanın ilk romantik olduğu’ öğrenilebilirdi.”²

Lovejoy, şüpheli anekdotlarla daha da pekiştirilen bu hain ve eğlenceli listeyi, “romantizm”in fazlasıyla tıktık bir kolektif ifade olduğuna dair bir kanıt olarak yorumlayarak, en iyi çözümün bu ifadeyi tamamen terk etmek olduğuna kanaat getirdi. Ancak dinleyicilerini çok iyi tanıyordu, salondaki herhangi birinin ve

2 Arthur O. Lovejoy, “On the Discrimination of Romanticisms” (1924), *Essays in the History of Ideas* (Baltimore, 1948), 229.

edebiyat tarihçilerinin böylesine radikal bir teklifi kabul etmeleri beklenemezdi. Dolayısıyla dinleyicilerine daha mütevazı bir alternatif sundu; önerisi kavramı çoğullaştırmaktı, “romantizmler” ifadesi incelikten yoksun olabilirdi, ancak geleneksel olarak kabul edilen terimden çok daha pratik olacaktı. Lovejoy, “Edebiyatta fikir tarihçisinin görevi, fikirlerin oluşumu, farklı evreleri, çok yönlü ve çoğu zaman dramatik etkileşimleri hakkında bilgi sahibi olmaktır” sonucuna vardı.³

Lovejoy’un her iki önerisinin de hiç benimsenmediğini size hatırlatmama gerek yok. Bununla birlikte ikinci öneriyi, hâlâ “romantizm” olarak adlandırılan şeyin anlamlarının tartışılmasında çok yararlı buluyorum. Bundan sonraki sayfalar neden Lovejoy’un ikinci önerisini takip ettiğimi belgeleyecek.

3 A.g.e., 253.